

ЗАТВЕРДЖЕНО

рішення третьої сесії обласної
ради восьмого скликання

26 лютого 2021 року № 45-3/VIII

в редакції рішення тринадцятої сесії

обласної ради восьмого скликання

від 10 лютого 2023 року № _____

Програма
охорони навколишнього природного
середовища Чернігівської області
на 2021 - 2027 роки

м. Чернігів

ЗМІСТ

1. Паспорт Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки.....	3
2. Загальні положення.....	4
3. Визначення проблем, на розв'язання яких спрямована Програма.....	5
4. Мета Програми.....	7
5. Обґрунтування шляхів і засобів розв'язання екологічних проблеми, обсягів та джерел фінансування; строки та етапи виконання	8
6. Перелік завдань, заходів Програми та результативні показники.....	9
7. Напрями діяльності та заходи Програми.....	9
8. Координація та контроль за ходом виконання Програми.....	10
9. Додаток 1: «Напрями діяльності та заходи Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки».....	11
10. Додаток 2: «Ресурсне забезпечення Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2014-2027 роки».....	28
11. Додаток 3 «Результативні показники Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки».....	29
12. Додаток 4 «Положення про щорічний обласний екологічний конкурс «Одна планета – одне майбутнє».....	31

1. Паспорт
Програми охорони навколишнього природного середовища
Чернігівської області на 2021-2027 роки

1	Ініціатор розроблення Програми	Чернігівська обласна державна адміністрація
2.	Дата, номер і назва розпорядчого документа про розроблення Програми	Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», постанова Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів», розпорядження Чернігівської облдержадміністрації від 14.02.2020 № 92 «Про розроблення проекту Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки»
3.	Розробник Програми	Департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації
4.	Співрозробники Програми	Структурні підрозділи облдержадміністрації, територіальні органи центральних органів виконавчої влади, райдержадміністрації, виконавчі комітети міських рад Чернігова, Ніжина, Новгород-Сіверського, Прилук, сільські, селищні, міські ради об'єднаних територіальних громад
5.	Відповідальний виконавець Програми	Департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації
6.	Учасники Програми	Структурні підрозділи облдержадміністрації, райдержадміністрації, виконавчі комітети міських рад Чернігова, Ніжина, Новгород-Сіверського, Прилук, сільські, селищні, міські ради об'єднаних територіальних громад
7.	Термін реалізації Програми	2021-2027 роки

7.1	Етапи виконання Програми	I етап – 2021-2023 роки II етап – 2024-2027 роки
8.	Перелік бюджетів, які беруть участь у виконанні Програми	Державний, обласний, міські, селищні та сільські, кошти підприємств
9.	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми, всього, У тому числі:	81444,91 тис. грн
9.1.	державного бюджету	540820,38 тис. грн
9.2.	обласного бюджету	84184,09 тис. грн
9.3.	місцевих бюджетів	147805,44 тис. грн
9.4.	інші джерела	41633,00 тис. грн

2. Загальні положення

Соціально-економічний розвиток Чернігівщини тісно й нерозривно пов'язаний зі станом навколишнього природного середовища регіону та на пряму залежить від реалізації стратегічних завдань у сфері охорони та збереження довкілля. Так, до основних принципів формування регіональної екологічної політики належить охорона та поліпшення стану навколишнього природного середовища, гарантування безпечних екологічних умов для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем.

Практичним інструментом реалізації регіональної екологічної політики, виконання завдань зі збереження довкілля та створення безпечних екологічних умов для життєдіяльності населення виступає Програма охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області. Дана Програма є підставою для фінансування природоохоронних заходів на території області за рахунок коштів державного, обласного та місцевих бюджетів й інших джерел фінансування, не заборонених чинним законодавством. Крім того, відповідно до п. 1.7 статті 90 та п. 1.13 статті 91 Бюджетного кодексу України, Програма – це єдиний механізм використання коштів обласного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища.

Програма охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки (далі – Програма) розроблена Департаментом екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації з урахуванням пропозицій структурних підрозділів Чернігівської облдержадміністрації, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, районних державних адміністрацій, виконавчих комітетів міських рад обласного

підпорядкування, сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад, громадськості.

До Програми включені заходи з вирішення проблемних питань, що є актуальними як для більшості територій області, так і для окремих громад, а також з проведення освітньо-виховної кампанії екологічного спрямування.

Усі зазначені заходи відповідають вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів» (зі змінами і доповненнями).

3. Визначення проблем, на розв'язання яких спрямована Програма

Заходи, включені до Програми, спрямовані на вирішення актуальних проблемних питань у сфері збереження довкілля, забезпечення раціонального використання, охорони й відтворення природних ресурсів, підвищення рівня екологічної культури і свідомості населення, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи.

Так, основною проблемою щодо охорони та раціонального використання водних ресурсів області протягом останніх років залишається питання забруднення поверхневих водних об'єктів, в основному через скиди недостатньо очищених стічних вод внаслідок неефективної роботи каналізаційно-очисних споруд, невнесення в натуру прибережних захисних смуг і водоохоронних зон, а також їх недодержання, насамперед у населених пунктах, засмічення водойм побутовими відходами. Головними забруднювачами поверхневих водних об'єктів є підприємства житлово-комунального господарства.

Так, у 2019 році в поверхневі водні об'єкти області скинуто 13,18 млн м³ недостатньо очищених зворотних вод. Усі очисні споруди, які не забезпечують достатнього очищення стічних вод, належать до комунальної сфери, знаходяться в незадовільному технічному стані, недовантажені, потребують реконструкції чи капітального ремонту. Загалом ступінь зношеності водопровідно-каналізаційних мереж і очисних споруд комунальних підприємств області складає від 50 до 80 %.

Для вирішення проблеми, яка склалася навколо очистки стічних вод комунальних підприємств, необхідно виконати роботи з будівництва нових, реконструкції існуючих очисних споруд, а також об'єктів водопровідно-каналізаційних мереж. Вказані роботи потребують значних капітальних вкладень та часу на їх виконання.

Вагомою екологічною проблемою області є порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму водних об'єктів. Одним із центральних чинників антропогенного впливу на річки і водойми є розорювання їх прибережних захисних смуг та надходження до них неочищеного поверхневого стоку з територій населених пунктів, що призводить до замулювання русел, забруднення вод, порушення гідрологічного режиму та технічного стану водних об'єктів.

Для вирішення вказаних проблем у Програмі передбачені заходи з реконструкції зливових каналізаційних мереж, гідротехнічних споруд, поліпшення гідротехнічного стану водойм, виготовлення проектів землеустрою

щодо організації і встановлення меж земель водного фонду та водоохоронних зон тощо.

Потенційними джерелами забруднення підземних водоносних горизонтів є недіючі безхазяйні артезіанські свердловини, які залишились на території області після реорганізації агропромислового сектору. З метою недопущення забруднення підземних вод до Програми включені заходи з ліквідаційного тампонажу таких свердловин.

Крім того, значну загрозу підземним водоносним горизонтам і ґрунтам становлять наявні на території Чернігівщини непридатні до використання хімічні засоби захисту рослин (далі – ХЗЗР), яких в області залишається не утилізовано 266,3 тонн, а саме: в Бахмацькому (9,5 тонн), Борзнянському (31,0 тонн), Варвинському (25,5 тонн), Ічнянському (45,2 тонн), Носівському (20,8 тонн), Прилуцькому (71,0 тонн), Ріпкинському (3,2 тонн), Семенівському (21,5 тонн), Сновському (3,0 тонн), Сосницькому (10,0 тонн), Срібнянському (11,1 тонн), Чернігівському (0,5 тонн) районах та м. Прилуки (14,0 тонн). Стан наявних місць зберігання безхазяйних ХЗЗР (52 склади) є незадовільним. Враховуючи, що значна частина складів знаходиться в басейнах річок Дніпро та Десна, які є джерелами питного водопостачання, з метою зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище та попередження забруднення об'єктів довкілля, є вкрай необхідним забезпечити утилізацію залишків зазначених небезпечних речовин у повному об'ємі.

Ще одна екологічна проблема Чернігівщини – наявність територій, для яких характерні екзогенні геологічні процеси, що негативно впливають на стан ґрунтів та створюють загрозу зсувів на територіях населених пунктів та сільськогосподарських угідь. З метою недопущення зазначених процесів Програмою передбачені заходи з будівництва та реконструкції протиерозійних споруд.

Серед низки екологічних проблем, які мають місце в області, особливо гостро стоїть проблема поводження з відходами, які є одним з найбільших забруднювачів навколишнього середовища та негативно впливають на всі його компоненти. Ситуація ускладнюється й тим, що зберігається значний розрив між обсягами накопичених відходів та обсягами їх знешкодження й перероблення.

З метою підвищення ефективності роботи щодо поводження з відходами до Програми включені заходи з раціонального використання, зберігання і утилізації відходів виробництва та побутових відходів, серед яких – реконструкція полігонів, облаштування сміттєзвалищ, придбання та впровадження установок, обладнання та машин для збору, транспортування, перероблення, знешкодження та складування відходів, контейнерів для впровадження роздільного збору твердих побутових відходів.

Важливим завданням сьогодення є збереження для майбутніх поколінь цінних природних комплексів та ландшафтів, біологічного різноманіття, а також раціональне використання природних ресурсів. З цією метою збереження об'єктів природно-заповідного фонду Програмою передбачено розроблення документації із землеустрою для територій та об'єктів природно-заповідного фонду області.

Одна з актуальних проблем стану довкілля Чернігівщини – забруднення атмосферного повітря викидами забруднювальних речовин від промислових підприємств та автотранспорту. Найбільшим забруднювачем атмосферного повітря в області залишається КЕП «Чернігівська ТЕЦ» ТОВ фірми «ТехНова», викиди якої складають близько 40 % від викидів стаціонарними джерелами забруднення. По місту Чернігів цей показник складає близько 80 %.

Для отримання інформації про стан довкілля, оперативного реагування та прийняття ефективних управлінських рішень у разі його погіршення, а також з метою системного інформування населення в області проводиться робота з екологічного моніторингу довкілля. Зокрема, Програмою передбачено здійснення моніторингових досліджень атмосферного повітря, радіаційного забруднення та стану поверхневих водойм.

У сучасних умовах науково-технічного прогресу та сталого соціально-економічного розвитку суспільства є вкрай необхідним формування екологічної культури та свідомості населення, виховання у сучасної людини дбайливого, конструктивного та відповідального ставлення до природи.

З метою популяризації природоохоронної просвітницької діяльності, виховання дбайливого ставлення до природи рідного краю, формування природоохоронного мислення, підвищення екологічної обізнаності підростаючого покоління Департаментом екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації спільно з іншими структурними підрозділами облдержадміністрації в рамках Програми щорічно проводяться інформаційно-просвітницькі та освітньо-виховні заходи екологічного спрямування. Серед них – щорічний обласний екологічний конкурс «Одна планета – Одне майбутнє» та екологічний фестиваль «Життя в стилі «ЕКО».

4. Мета Програми

Основною метою Програми є реалізація державної політики України в галузі охорони довкілля; забезпечення екологічної безпеки, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища; збереження біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі; забезпечення екологічно збалансованого природокористування; підвищення рівня суспільної екологічної свідомості та досягнення гармонії взаємодії суспільства і природи.

5. Обґрунтування шляхів і засобів розв'язання екологічних проблем, обсягів та джерел фінансування, строки та етапи виконання

Розв'язання екологічних проблем у рамках Програми буде забезпечуватися шляхом об'єднання та координації зусиль органів виконавчої

влади, органів місцевого самоврядування, природоохоронних організацій, підприємств, наукових установ, засобів масової інформації, населення, громадських організацій на обласному та місцевому рівнях, мобілізації наявних ресурсів для реалізації спільно запланованих заходів, залучення зацікавлених сторін до вирішення пріоритетних проблем, підвищення рівня обізнаності населення та його залучення до реалізації природоохоронної політики.

Програма включає пропозиції структурних підрозділів облдержадміністрації, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, райдержадміністрацій, міських рад Чернігова, Ніжина, Новгород-Сіверського, Прилук, сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад та господарюючих суб'єктів.

Виконання Програми передбачається здійснювати впродовж 2021-2027 років двома етапами:

- I етап: 2021-2023 роки;
- II етап: 2024-2027 роки.

Програма визначає напрямки фінансування за розділами, викладеними в додатку 1 «Напрями діяльності та заходи Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки».

У процесі впровадження Програми заходи можуть коригуватися в залежності від змін екологічної ситуації й економічного стану. Перелік об'єктів будівництва, реконструкції та конкретних природоохоронних заходів визначається переліком видатків обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, який щорічно формується згідно з Положенням про обласний фонд охорони навколишнього природного середовища та затверджується в установленому порядку. Зазначений перелік вважається додатком до Програми.

Орієнтовні обсяги фінансування Програми – 814558,46 тис. грн, в тому числі з державного бюджету – 501828,14 тис. грн, з обласного бюджету – 85222,16 тис. грн, з місцевих бюджетів – 168628,16 тис. грн, з інших джерел – 58880,00 тис. грн (визначені в Додатках 1, 2). Головні розпорядники коштів визначаються з числа структурних підрозділів облдержадміністрації, органів місцевого самоврядування в залежності від виду і типу конкретного заходу та його територіальної приналежності та встановлюються переліком видатків обласного фонду охорони навколишнього природного середовища.

6. Перелік завдань, заходів Програми та результативні показники

Основними завданнями Програми є:

- зменшення антропогенного навантаження на довкілля;

- підвищення рівня очищення стічних вод та приведення показників очистки стічних вод до нормативних;
- збереження водних об'єктів та поліпшення їх санітарно-технічного стану;
- недопущення забруднення ґрунтів та підземних водоносних горизонтів;
- охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів, збереження об'єктів природно-заповідного фонду;
- підвищення рівня екологічної безпеки;
- запобігання та ліквідація негативного впливу господарської діяльності на навколишнє природне середовище;
- проведення моніторингових досліджень стану довкілля області;
- підвищення рівня екологічної культури та освіти населення.

Перелік заходів Програми наведений в додатку 1 «Напрями діяльності та заходи Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки».

Результативні показники:

Заходи Програми в цілому спрямовані на зниження рівня забруднення поверхневих водних об'єктів через зменшення обсягів скидів недостатньо очищених стічних вод; недопущення забруднення довкілля, в тому числі підземних водоносних горизонтів та ґрунтів; поліпшення санітарно-технічного стану та ефективного використання водних об'єктів; зниження рівня негативного впливу ерозійних процесів; удосконалення системи управління відходами; здійснення контролю за станом атмосферного повітря та поверхневих водойм області; охорону і збереження об'єктів природно-заповідного фонду, біологічного та ландшафтного різноманіття; підвищення рівня екологічної культури та свідомості населення.

Результативні показники Програми наведені в додатку 3 «Результативні показники Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки».

7. Напрями діяльності та заходи Програми

Основні напрями Програми:

- охорона і раціональне використання водних ресурсів;
- охорона і раціональне використання земель;
- охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів, збереження природно-заповідного фонду;
- раціональне використання, зберігання і утилізація відходів виробництва та побутових відходів;
- організація системи екологічного моніторингу довкілля;
- наука, інформація і освіта.

Перелік заходів Програми наведений в додатку 1 «Напрями діяльності та заходи Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки».

8. Координація та контроль за ходом виконання Програми

Виконання Програми здійснюється шляхом реалізації заходів виконавцями, зазначеними у цій Програмі.

Координацію виконання заходів Програми здійснює Департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації. Організація процесу виконання Програми в межах адміністративно-територіальних одиниць покладається на районні державні адміністрації, виконавчі комітети міських рад Чернігова, Ніжина Новгород-Сіверського, Прилук, сільські, селищні, міські ради об'єднаних територіальних громад.

Департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації щороку до 20 лютого готує та надає звіт про хід виконання Програми обласній раді.

В.о. директора Департаменту екології
та природних ресурсів
Чернігівської облдержадміністрації

Людмила ЮЩЕНКО